

บทคัดย่อ

หลักการผิदनัดของเจ้าหนี้เป็นหลักที่มีแนวความคิดที่ต้องการให้ความคุ้มครองและเยียวยาภาระความเสียหายของลูกหนี้จากการกระทำของเจ้าหนี้ อันได้แก่ การที่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้ของลูกหนี้ หรือจากกรณีเจ้าหนี้ผิदनัดในลักษณะอื่น รวมทั้งการไม่ชำระหนี้ตอบแทนในสัญญาต่างตอบแทน เป็นเหตุให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ให้เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้หลักการผิदनัดของเจ้าหนี้เป็นหลักที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดที่ว่า การรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ แต่การที่จะปล่อยให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิแต่ฝ่ายเดียวโดยอำเภอใจนั้นเป็นการไม่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการคุ้มครองลูกหนี้จากการใช้สิทธิของเจ้าหนี้ คือ หลักการผิदनัดของเจ้าหนี้

เนื่องจากในการรับชำระหนี้ (การให้ความร่วมมือหรือการกระทำบางอย่าง) อันก่อให้เกิดการผิदनัดของเจ้าหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ ดังนั้นการผิदनัดของเจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องพิจารณาความผิดของเจ้าหนี้และไม่เป็นเหตุให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ ทั้งนี้การผิदनัดของเจ้าหนี้ไม่เป็นเหตุที่ก่อให้เกิดสิทธิในการเรียกค่าเสียหายจากการไม่รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ เว้นแต่มีสิทธิในการเรียกค่าเสียหายในค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการเตรียมการเพื่อชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีอันได้แก่ กรณีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง กรณีที่คู่สัญญากำหนดโดยปริยายและโดยชัดแจ้งกำหนดให้เป็นหน้าที่หรือหนี้ของเจ้าหนี้ในการรับชำระหนี้ ซึ่งการพิจารณาการผิदनัดของเจ้าหนี้ในประการนี้จำเป็นต้องพิจารณาความผิดของเจ้าหนี้ ทั้งนี้หากเกิดการผิदनัดในกรณีนี้จะส่งผลให้เป็นกรณีที่เจ้าหนี้ผิदनัดในการไม่รับชำระหนี้กลายเป็นลูกหนี้ผิदनัดและก่อให้เกิดสิทธิแก่ลูกหนี้ในการบังคับชำระหนี้ (รับชำระหนี้) และหากสภาพหนี้ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ (รับชำระหนี้) ก็ให้ลูกหนี้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายและหรือเลิกสัญญา

จากการศึกษาหลักกฎหมายกรณีเจ้าหนี้ผิदनัดตามประมวลกฎหมายแพ่งฯของไทย จะพบว่าการศึกษาการผิदनัดของเจ้าหนี้ในระบบกฎหมายไทยนั้นไม่จำเป็นต้องพิจารณาความผิดเพียงแต่พิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้วเท่านั้น ซึ่งหากแม้เกิดเหตุการณ์ภายนอกมาขัดขวางการรับชำระหนี้ก็ถือว่าเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิदनัด เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าหนี้มีหน้าที่ในการรับชำระหนี้และกรณีการชำระหนี้ตอบแทนในสัญญาต่างตอบแทนที่การพิจารณาการผิदनัดของเจ้าหนี้ต้องพิจารณาความผิดของเจ้าหนี้

หลักกฎหมายกรณีเจ้าหนี้ผิदनัดตามประมวลกฎหมายแพ่งฯของไทย มีต้นร่างจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) โดยมีการนำต้นร่างกฎหมายแพ่งเยอรมัน ทั้งในส่วนของเงื่อนไข และข้อแก้ตัวของกรณีผิदनัดของเจ้าหนี้ มาบัญญัติไว้ในมาตรา 207 ถึงมาตรา 212 ไว้โดยละเอียด แต่ในส่วน

ผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้้นหาได้มีการนำผลของเจ้าหนี้ผิดนัดตามหลักกฎหมายเยอรมันมาบัญญัติไว้ในกฎหมายเยอรมัน ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติโดยชัดแจ้งในกรณีผลของเจ้าหนี้ผิดนัดเพียงสองประการ คือ ตามมาตรา 221 ซึ่งห้ามมิให้เจ้าหนี้คิดดอกเบี้ยระหว่างที่ตนเองตกเป็นผู้ผิดนัดและมาตรา 372 วรรคสองตอนท้ายโดยให้ลูกหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทนแม้การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย แต่จากการศึกษาบทกฎหมายในส่วนอื่นก็จะพบว่า มีบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผลของเจ้าหนี้ผิดนัดในหลายประการทั้งที่เป็นผลโดยตรงและผลที่เกี่ยวข้อง

เมื่อพิจารณาผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้ตามกฎหมายไทยจะพบว่า ผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้บางประการนั้นต้องเป็นการผิดนัดของเจ้าหนี้ที่เกิดจากความผิดของเจ้าหนี้ อันได้แก่ เจ้าหนี้ถูกลดสิทธิในการเรียกค่าเสียหาย การหลุดพ้นภาระการค้ำประกัน สิทธิในการเรียกค่าเสียหายของลูกหนี้กับเจ้าหนี้และสิทธิในการเลิกสัญญา แต่ผลในบางกรณีก็ไม่จำเป็นต้องเกิดจากการผิดนัดของเจ้าหนี้ที่เป็นความผิด ได้แก่ ผลตามมาตรา 330 และสิทธิการวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้ สิทธิในการได้รับชำระหนี้ตอบแทนแม้การชำระหนี้ตอบแทนแม้การชำระเป็นพ้นวิสัย ตามมาตรา 372 วรรคสองตอนท้าย ทั้งนี้จะพบว่าในประเด็นของการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ของลูกหนี้้นั้นแม้การผิดนัดของเจ้าหนี้จะเกิดหรือไม่ได้เกิดจากความผิดของเจ้าหนี้ก็ตามกฎหมายลูกหนี้จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังในระดับเท่าเดิม

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาผลของการผิดนัดของเจ้าหนี้ตามกฎหมายไทยนั้นจะพบประเด็นปัญหาในหลายประการ ซึ่งปัญหาดังกล่าวอันได้แก่

ก. การรับภาระในการใช้ความระมัดระวังในการชำระหนี้ ซึ่งหากเกิดการที่เจ้าหนี้ผิดนัดนั้นลูกหนี้ยังคงผูกพันในการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ มิได้มีการผ่อนคลายระดับความรับผิดชอบของลูกหนี้ลงแต่ประการใด

ข. การชำระหนี้โดยการส่งมอบทรัพย์บางประเภท ที่การใช้สิทธิวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้้นอาจไม่สามารถให้ความคุ้มครองหรือแก้ปัญหาได้ โดยหากเป็นกรณีของทรัพย์ที่ไม่เหมาะสมในการวางทรัพย์ เช่น อสังหาริมทรัพย์ ของสด ฯลฯ และแม้จะมาตรการการขายทอดตลาดแล้วนำเงินมาวางแทนการวางทรัพย์ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ไม่เหมาะสมและไม่มีประสิทธิภาพ

ค. ปัญหาการจัดการและความรับผิดชอบในดอกผลสินดินัย คือ ผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ เช่น ค่าเช่า อันเกิดจากตัวทรัพย์

ด้วยประเด็นปัญหาดังกล่าว เพื่อเป็นการแก้ปัญหา จึงได้มีการวิเคราะห์หาแนวทางแก้ปัญหาโดยอาศัยการตีความหลักการตามประมวลกฎหมายแพ่งฯ พบว่าในการใช้ระดับความระมัดระวังในการชำระหนี้ของลูกหนี้ภายหลังการผิดนัดของเจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องมีการปรับลดลง เนื่องจากมีบทกฎหมายในส่วนอื่นมารองรับประเด็นปัญหาแล้ว นอกจากนั้นในกรณีของความรับผิดชอบในดอกผล

อันเกิดจากตัวทรัพย์สินนั้นสามารถใช้หลักกฎหมายในมาตรา 1376 และหลักกฎหมายกรณีลามิควรรได้มาปรับใช้ได้ แต่จะพบว่าในประเด็นปัญหาการชำระหนี้โดยการส่งมอบทรัพย์สินบางประเภท ที่การใช้สิทธิวางทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ นั้นไม่สามารถให้ความคุ้มครองหรือแก้ปัญหาได้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็จะต้องมีการแก้ไขด้วยบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งฯ ทั้งนี้ควรแก้ไขเป็นดังนี้

1. การชำระหนี้โดยการส่งมอบที่ดิน เรือที่มีทะเบียน เรือที่กำลังก่อสร้าง เรือที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป อากาศยาน รถไฟ ถ้าปรากฏว่าเจ้าหนี้ผิดนัดไม่รับชำระหนี้ในการรับมอบทรัพย์สินดังกล่าว เพียงแต่ลูกหนี้สละการครอบครองทรัพย์สินนั้นก็เป็นการเพียงพอ ซึ่งการกระทำเช่นนั้นได้ลูกหนี้ต้องได้ยืนยันการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้อีกครั้งแล้ว แต่ถ้าเป็นกรณีที่ลูกหนี้ไม่จำเป็นต้องยืนยันการชำระหนี้ เจ้าหนี้ลูกหนี้ก็ไม่จำเป็นต้องกระทำการเช่นนั้น

2. การชำระหนี้โดยการส่งมอบทรัพย์สิน หากเป็นทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้แต่ไม่เหมาะแก่การวางทรัพย์สิน รวมทั้งทรัพย์สินที่มีค่าใช้จ่ายในการดูแลที่สูงเกินควร และเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด ลูกหนี้อาจขอศาลให้ดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น ณ สถานที่อันพึงต้องชำระหนี้และให้ลูกหนี้นำค่าใช้จ่ายมาวาง ทั้งนี้หากการขายทอดตลาดไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจก็ให้นำทรัพย์สินนั้นขายทอดตลาด ณ สถานที่อื่นที่เห็นสมควร โดยการขายนั้นต้องกระทำโดยเปิดเผยและต้องกระทำโดยเจ้าพนักงานที่ศาลแต่งตั้งหรือเจ้าพนักงานขายทอดตลาดหรือโดยผู้ขายทอดตลาดที่แต่งตั้งโดยรัฐ

กรณีนี้ไม่นำมาใช้กับ เรือ หรือเรือที่กำลังก่อสร้าง เรือที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป อากาศยาน รถไฟ"

3. "ถ้าทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้ไม่ควรแก่การวางไว้ก็ดี หรือเป็นที่วิธกว่าทรัพย์สินนั้นเกลือกจะเสื่อมเสีย หรือทำลาย หรือบุบสลายได้ก็ดี เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล บุคคลผู้ชำระหนี้จะเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด แล้วเอาเงินที่ได้จากการขายวางแทนทรัพย์สินนั้นก็ไ้ ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่ค่ารักษาทรัพย์สินจะแพงเกินควรนั้นด้วย"

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ไม่ให้ใช้บังคับแก่ทรัพย์สินมีสภาพเป็นของสดของเสียได้ง่าย ซึ่งเจ้าพนักงานวางทรัพย์สินย่อมมีอำนาจที่จะขายทรัพย์สินนั้นได้ทันที โดยวิธีขายทอดตลาดหรือวิธีอื่นที่สมควร"